

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag 16. oktober 1958 kl. 10.

Møtet ble ledet av viseformannen, R ø i s e l a n d .

Til stede var: Borten, Flaten (for Bøyum), Lyng (for Kjøs), Reinsnes, Mathisen (for Nordahl), Offerdal, Holm (for Petersen), Røiseland, Wikborg, Langhelle, Svensen, Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Hoel (for Paul Ingebretsen) og Vatnaland.

Av Regjeringens medlemmer var til stede utenriksminister Lange og forsvarsminister Handal.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet: utenriksråd Skylstad og byråsjefene Ansteensen, Seyersted, Ålgård og Hedemann. Fra Forsvarsdepartementet: statssekretær Himle, generalløytnant Øen, generalmajor Løken og fung. ekspedisjonssjef Ramm.

Fung. formann: Hr. Finn Moes permisjon løp ut i går, men han har ikkje synt seg her enno, og eg vil då leide møtet til han eventuelt kjem.

Det som ligg føre i komiteen i dag, er to *orienteringar*, ei frå *forsvarsministeren* og ei frå *utanriksministeren*. Eg gjev ordet til forsvarsministeren fyrst.

Statsråd Handal: Det er en sak som jeg gjerne vil få lov til å orientere om, og høre komiteens uttalelse om. Det er en sak som kan komme på tale under det besøk som statssekretæren i det tyske forsvarsdepartement, Dr. Rust, nå vil avlegge i Norge. Han kommer til å være her fra 22de til 26de oktober, altså i neste uke. Dette besøk var planlagt å skulle finne sted i fjor høst, men ble avlyst på grunn av Kongens død, og vi er da kommet tilbake til det nå. Besøket var den gang og er også nå planlagt i samarbeid med naturligvis Utenriksdepartementet, men også i sterk grad med Industridepartementet og Handelsdepartementet.

Dette besøket kan man si har to hovedformål. Det ene er å normalisere forbindelsen med Forbundsrepublikken når det gjelder forsvarssamarbeidet i NATO – det er klart at vi kan ha forskjellige spørsmål å drøfte med hensyn til forsvarsplanleggingen o.s.v. Men det annet – og det er det vi legger særlig vekt på – er å skape grunnlag for et nærmere samarbeid med hensyn til produksjon av militært materiell, eller, for å si det på en annen måte, skaffe bestillinger til våre militære bedrifter.

La meg først nevne litt om samarbeidet på produksjonsgrunnlag.

Den tyske regjering har frem til nå i stor utstrekning fulgt det prinsipp at den ikke vil bygge opp en nasjonal avbalansert våpenindustri som skal dekke det tyske forsvars totale behov for militært materiell. Man vil skaffe en stor del av materiellet til veie fra NATO-land gjennom bestillinger, og vi må vel si at sett ut fra et politisk synspunkt er dette naturligvis en gunstig utvikling, spesielt hvis vi tenker på den frykt som kanskje mange har om at en tysk opprustning kunne føre til militære

eventyr igjen. Et land med den tilknytning som Tyskland i dag har og ser ut til å ville få til de øvrige medlemsland i NATO med hensyn til produksjonssamarbeid og forsyninger, kan ikke føre noen egen militærpolitikk. For å si det som det en gang ble sagt av en av sjefene i NATO: Vi kan skru av kranen til Tyskland når som helst. – Det vil si at Tyskland med denne plan for oppbyggingen av sin våpen- og ammunisjonsproduksjon o.s.v. ikke vil dekke seg selv, men er avhengig av tilførsler utenfra. Det er altså en bevisst tysk plan, og det er en plan som vi naturligvis bare kan hilse med glede.

Men beredskapsoppbyggingen på bakgrunn av denne plan har naturligvis også gjort Tyskland til en ettertraktet kunde i Europa. Det gjelder store bestillinger, og det er gode D-Mark de betaler med, så det er mange som ønsker bestillinger fra Tyskland. Det har også ført med seg at den tyske forsvarsminister og tyske militære ledere har vært invitert til forskjellige allierte nasjoner for å drive forhandlinger, og det må vel også sies at det har vært gunstige resultater for de land hvor der har vært ført forhandlinger på denne bakgrunn. Etter opplysninger vi har fått fra vår militærattaché i Bonn i mars i år, hadde Vest-Tyskland inngått kontrakter på 1,76 milliarder DM i USA, 900 mill. DM i Storbritannia, 630 DM i Frankrike – og så er det oppgitt et tall på 740 DM i Tyrkia. Hvordan tyrkerne kan ta imot en slik bestilling, skjønner vi ikke noe av, men det får være som det være vil.

Også her hos oss har Vest-Tyskland plasert bestillinger. Vi har bestillinger som gir arbeid for Raufoss Ammunisjonsfabrikker frem til vårparten 1959, og også for Kongsberg, ordre som gjør det mulig å opprettholde full produksjon inntil da. For Raufoss dreier det seg om en ordre for 65 mill. kr på luftvernammunisjon, som er beregnet ferdig til mai 1959, og håndgranater for 1,5 mill., som også skal leveres i begynnelsen av 1959, og ellers er det allerede effektivert ordre for nærmere 1 mill. kr. i geværammunisjon. Når det gjelder Kongsberg, produserer man der reservedeler for luftvernkanonen L-60 for et beløp av 12,7 mill. kr., også en ordre som skal være effektivert i løpet av 1959. Tilsammen har man altså hatt bestillinger for 80 mill. kroner fra Tyskland ved disse to bedrifter. 80 millioner – det er jo et stort beløp, og det har skaffet arbeid i lengre tid og altså sikret full produksjon.

Det er imidlertid nå vanskeligere med bestillinger, og det er ikke til å unngå at ledelsen både på Raufoss og på Kongsberg er noe bekymret for situasjonen fremover. De ordre som det norske forsvar med sitt budsjett kan fremme, utgjør bare en brøkdel av den etablerte produksjonskapasitet. Det henger nok sammen med at vi får så meget både av materiell og ammunisjon utenfra som vi ikke betaler noe for, men vårt budsjett er også så knapt at det ikke er så meget som kan gå til ordre. De to fabrikker har ganske stor produksjonskapasitet, og da i særlig grad Raufoss. Ellers har de jo produsert på grunnlag av Off-shore-ordre, men vi må regne med at de amerikanske ordre gjennom Off-shore vil bli færre og færre og bortfalle etter hvert. Det er da rimelig at begge bedrifter i dag arbeider alt de kan både for å utvide den sivile del av sin produksjon og for å skaffe seg ordre fra den militære side. Men selv om de makter å øke den sivile produksjon, vil ikke det kunne opprettholde full beskjeftigelse med den kapasitet de har i dag, i all fall ikke

før det er gått en lang tid og de har fått tilpasset seg og skapt tilstrekkelig grunnlag for en slik øking.

Raufoss Ammunisjonsfabrikker sender nå i disse dager frem et anbud på 10 mill. kr. for produksjon av granater, og dessuten skal også Vest-Tyskland være interessert i å plasere ordre for opptil 100 mill. på mitraljøseammunisjon, men det er ennå for tidlig å uttale seg noe om hvordan Raufoss kommer til å stå i dette bildet. Vi vet at Tyskland ønsker å komme med denne bestilling til NATO-landene, men det er naturligvis stor konkurranse om det. Raufoss har også nylig fremmet et tilbud til Vest-Tyskland om en tilleggslevering på luftvernammunisjon til en verdi av over 40 mill. kr. Dessuten har det vært interessert i fortsatte leveranser av luftvernammunisjon for L-70, den nye luftvernkanon som produseres på Kongsberg på lisens.

Det er i dag naturligvis stor konkurranse på dette område, men vi skulle ha store muligheter, og vi er interessert i å vise frem disse bedriftene. Vi mener at de etter hvert har fått et ganske fint produksjonsutstyr og skulle ligge vel til rette for fremtidige leveranser.

Kongsberg er interessert i å levere reservedeler for diverse håndvåpen, og dessuten etter hvert å kunne komme i produksjon for Tyskland med den nye L-70 luftvernkanon. Vi vet at Tyskland skal anskaffe ytterligere en del av disse kanonene, bl.a. for Marinen, og da skulle Kongsberg ha gode muligheter for å komme i betraktning.

I dag ser man av avisene at vi har skapt et nytt antiubåtvåpen her i Norge på grunnlag av forskning som Forsvarets Forskningsinstitut har gjennomført ved midler stillet til rådighet av USA. Det er det såkalte «Terne»-prosjekt. Kongsberg Våpenfabrikk skal nå i samarbeid med A/S Simonsen sette i gang produksjon av dette anti-ubåt-system, og der forhandles også med den tyske marine om levering av dette våpen. Det er fra Tyskland gitt uttrykk for interesse for å kunne få garanti for leveranser av reservedeler og ammunisjon i en beredskapssituasjon. Det vil faktisk si at våre bedrifter også skal kunne påta seg leveranser eventuelt under krig. Det er vi også sterkt interessert i. Bedriftene mener at det ikke er noe betenkelig i det, naturligvis under forutsetning av at man kan dekke det norske behov.

En sak som jeg tidligere har omtalt her i komiteen, er jo levering av motortorpedobåten NASTY. Den har vært demonstrert i Tyskland. Underhånden vet vi at den er anbefalt av de marinemyndigheter som skal uttale seg i saken, og at der er stor interesse for den. Den er jo vesentlig billigere enn den tyske motortorpedobåten. Vi vet at etter de planer som foreligger, skal tyske marinestyrker innen 1961 ha 40 MTB'er, og vi har naturligvis et håp om at denne NASTY skal vinne i konkurransen og nå frem til å bli produsert for den tyske marine. Vi er fullt oppmerksomme på at der i Tyskland er sterke krefter i sving for at man skal produsere på tysk grunnlag, eller eventuelt produsere på lisens, og hvordan dette vil utvikle seg, er det i øyeblikket ingen mulighet for å si noe om. Det eneste vi vet er at NASTY som båt, som konstruksjon, skulle ligge ypperlig til rette, og så får vi da bare håpe at det vil lykkes å få bestilling på noe for produksjon i Norge. —

Jeg har nevnt dette som en bakgrunn for hvorfor vi ønsker dr. Rust opp her. Vi har lagt opp et ganske omfattende program for ham. Han skal besøke steder omkring Oslo, han skal besøke Raufoss og Kongsberg, han vil komme over på Vestlandet, han vil foreta en reise med NASTY. Han vil altså få en del sight-seeing i landet vårt, samtidig som vi vil vise ham våre produksjonsmuligheter, og vi legger stor vekt på besøket.

Men det er naturligvis ikke til å unngå når det gjelder bestillinger fra Tyskland at en også må regne med at de tyske myndigheter er påvirket av den innstilling som de har møtt og møter. Det er menneskelige faktorer som også kommer inn i dette bildet. Vi kan ta Speidel-affæren som vi hadde ifjor. Selv om der ikke ble sagt noe særlig offisielt, merket vi jo etterdønninger etter den, en viss spenning, og vi merker av og til den slags i underhåndssamtaler. Og den, jeg hadde nær sagt, motvilje som er vist fra norsk og også fra dansk side mot virkelig samarbeid med Vest-Tyskland innenfor rammen av NATO, er naturligvis en hindring for den militære planlegging for fellesforsvaret. Det har ikke vært til å unngå at denne holdning har skapt en del vanskeligheter i spørsmålet om hvordan de tyske sjøstridskrefter i Østersjø-området og de tyske landmilitære styrker i Schleswig-Holstein bør innpasses i den allierte kommandostruktur.

Oppbyggingen av de tyske styrker har tatt lengre tid enn opprinnelig programmert, men nå er den kommet så langt at man er nødt til å ta stilling til spørsmålet om hvordan disse styrker endelig skal innpasses i SACEUR's kommandostruktur. Det er forutsatt at styrkene dels skal stå under Sentralkommandoen – altså Sentralkommandoen i Fontainebleu – og dels under Nordkommandoen på Kolsås. Ansvarsgrensen mellom disse to kommandoer følger i dag Elbens nordbredd ned til et lite sted som heter Boizenburg, som ligger på grensen til jernteppe-området, og derfra nordover opp til Travemünde. Hamburg by hører til Sentralkommandoen. Sjefen på Kolsås har altså i dag tyske styrker under sin kommando. Det har nok tidligere vært forutsatt at denne grense skulle flyttes nordover, og at de tyske landstridskrefter i Schleswig-Holstein skulle komme under Sentralkommandoen, men de nåværende planer innenfor NATO går ut på at grensen mellom de to kommandoer fortsatt skal bli hvor den er, og at de tyske landstridskrefter i Schleswig-Holstein fortsatt skal stå under Nordkommandoen.

Det er i norsk interesse at Schleswig-Holstein hører inn under Nordkommandoen. Disse styrker vil bety meget for forsvaret av Danmark og forsvaret av Norge. Det er vår sørflanke. Nettopp dette at disse styrker har sin rygg mot Danmark og sine forsyningslinjer den veien sier jo at de blir et effektivt forsvar mot syd. De dekker vår sørflanke og dekker naturligvis også forsvaret av Bæltene, og vi er naturligvis sterkt interessert i dette.

Vi er kjent med at det fra tysk side er reist forslag om å trekke dette inn under Sentralkommandoen, og – for å si det her – vi er også blitt kjent med at der er ønske om å trekke Danmark inn under Sentralkommandoen. Det er et ønske som vi ikke deler og som sikkert heller ikke deles av danske myndigheter. Man kan si at kanskje enkelte militære synspunkter kan tale til fordel for det tyske synspunkt, men neppe politiske.

Det er forutsatt at de tyske sjøstridskrefter i Østersjøområdet vil komme inn under Nordkommandoen. Som man er kjent med fra avisene, har det vært en planleggingsgruppe med sete i Holtenau som har utarbeidet planer for det sjømilitære forsvar av utløpet av Østersjøen, og SACEUR har overfor de interesserte medlemsland foreslått at det opprettes en ny alliert kommando for dette sjøområde. I første omgang vil denne kommando bli ledet av en britisk admiral, han som i dag er sjef for planleggingsgruppen. Senere vil stillingen bli besatt av vekselvis en dansk og en tysk admiral. Denne sjefen vil stå direkte under Nordkommandoen på Kolsås, og han vil da i krig føre kommandoen over de danske og de tyske sjøstridskrefter i dette område. Resultatet av dette vil bli at Sjefen for de allierte sjøstridskrefter i Norge – altså den stilling vi i dag har under en britisk admiral – vil bli nedlagt, og kommandoen for de allierte sjøstridskrefter i Norge vil under krig stilles direkte under Sjefen for Nordkommandoen, det vil si i dette tilfelle under nestkommanderende for den norske marine, som er Flag Officer Norway og som har ledelsen av operasjonene i krig.

Nordkommandoen har på grunn av dette behov for å få en sjømilitær rådgivergruppe innenfor kommandoen, på samme måte som man i dag har en rådgivergruppe for det landmilitære. I dag ledes denne landmilitære rådgivergruppe av en norsk general, general Rolstad. Hvilken ledelse denne sjømilitære rådgivergruppe vil få, kan jeg ikke si noe om, men så vidt jeg forstår er det snakk om en dansk eller norsk admiral.

Generalløytnant Øen: Ja.

Statsråd Handal: Det vil føre med seg at den stilling som general Pedder i dag har, blir nedlagt, og vi vil få gruppen i Baltic-området, som det heter, og vår egen ledelse her hjemme, men så får vi altså disse to rådgivergruppene, en for det landmilitære og en for det sjømilitære.

Når de interesserte medlemsland har gitt sitt samtykke til SACEUR's forslag, vil det bli lagt frem for NATO's faste militærutvalg i Washington, Standing Group, og deretter går det til NATO's råd. Forsvarsdepartementet har etter tilråding fra våre militære myndigheter meddelt SACEUR at man fra norsk side samtykker i forslaget, og de danske myndigheter har også stillet seg positive til dette forslag. Det er forutsetningen at denne kommando skal tre i kraft fra 1. april 1959.

Forsvarsdepartementet vil naturligvis legge saken frem for Stortinget på vanlig måte når den er ferdigbehandlet av de militære myndigheter. Det er også nødvendig, fordi den fører med seg en endring i forholdene på Kolsås.

De tyske luftforsvarsstyrker vil i sin helhet bli innpasset under Sentralkommandoen.

Det tyske forsvarsbidrag begynner nå å representere en vesentlig økning av våre forsvarsmuligheter. Allerede nå er det stillet 16 tyske krigsfartøyer under alliert kommando. Ved utgangen av 1960 vil den tyske marine bestå av 130 fartøyer, i størrelse fra jegere og ned til MTB'er. Det meste av dette vil bli stillet under alliert kommando. Det danske og norske bidrag er for tiden 84 og 74 skip.

De tyske landstridskrefter i Schleswig-Holstein – altså det område som ligger under Nordkommandoen – vil i årene fremover utgjøre ca. 1 1/3 divisjon i fred plus lokalvernstyrkene, mens Danmark og Norge i fred bare stiller snaue 2 og 3 brigader – knapt det.

Den uklarhet som inntil nå har hersket om dansk og norsk imøtekommenhet når det gjelder tysk personell i de allierte staber, har lagt noen hindringer i veien for en naturlig utvikling av et tillitsfullt militært samarbeid. Vi står i NATO, vi har felles forsvarsplaner å arbeide på, og det er ikke til å komme forbi at vi etter hvert blir nødt til å komme frem til et mer fortrolig samarbeid på dette område. Vi må komme vekk fra uklarhet og uvillighet. Makter vi ikke det, kan vi komme til å skape forhold som fører til en kommandomessig og organisatorisk løsning av disse spørsmålene som Norge sett fra et forsvarssynspunkt er svært lite tjent med. Det er klart at det lett vil føre med seg at interessefeltet forskyves fra Nordkommandoen mot Sentralkommandoen, en utvikling som vi anser som meget lite ønskelig, for ikke å bruke et så sterkt uttrykk som direkte uheldig, for Norge.

På bakgrunn av det bidrag som Tyskland i årene fremover kommer til å yte til fellesforsvaret, og på bakgrunn av de felles interesser som Danmark, Norge og Tyskland har når det gjelder forsvaret av Nord-Europa, er det nødvendig at forholdet normaliseres også i den forstand at vi sier oss enige i å ta imot tyske offiserer i stabene på Kolsås. Det er nødvendig både for den landmilitære gruppe som opererer på Kolsås, og for den sjømilitære gruppe som eventuelt skal operere på Kolsås, eller som skal stå til disposisjon for Sjefen for Nordkommandoen. Den nåværende sjef på Kolsås, general Murray, har nevnt det som han anser som ønskelig av både tall og grad, og det gjelder to personer, en for den landmilitære gruppe, og en for den sjømilitære, og med hensyn til grad har han sagt en major og en orlogskaptein. Jeg spurte ham så sent som i forgårs om denne nye kommando i Østersjøen eventuelt ville føre med seg at han måtte få flere tyskere på Kolsås, og til det svarte han direkte nei. Det det gjelder er altså en major og en orlogskaptein. Men naturligvis da under forutsetning av at de tyske sjøstridskrefter i Østersjøområdet og de tyske landstridskrefter i Schleswig-Holstein blir innpasset i den allierte kommandostruktur på en for oss tilfredsstillende måte.

Det var dette spørsmål jeg hadde lyst til å legge frem for komiteen, fordi jeg regner med at det kan komme opp under besøket som dr. Rust vil avlegge i neste uke, selv om det ikke er oppført på noen møteplan for hans besøk. Han vil avlegge et besøk i departementet en ettermiddag, og det er rimelig at vi da vil komme til å snakke om en del problemer som gjelder vårt felles arbeid med forsvaret av Nord-Europa.

Fung. formann: Eg takkar forsvarsministeren for orienteringa, og skal høyre om det er nokon som vil ha ordet. –

Lat meg då seie at forsvarsministeren kom vel inn på det ømme punktet til slutt: tyskarar på Kolsås. Personleg ser eg det på same måten som forsvarsministeren. Eg meiner det er heilt urealistisk å tru at vi kan samarbeide i NATO utan å ha tyske offiserar på Kolsås. Men som kjent, er det ikkje alle i dette

landet som har det synet, så eg meiner at det er heilt naudsynt at saka kjem til Stortinget. Men så vidt eg skjønna statsråden, vil ho også gjere det i tur og orden, og då har eg ikkje for min part noko meir å seie til det.

Langhelle: Jeg er for så vidt enig i det som formannen sa nå. Jeg kan godt se at der er sterke rasjonelle grunner for en løsning som den forsvarsministeren nå har nevnt, og selv om vi alle sammen har en ganske sterk følelsmessig belastning når det gjelder vårt forhold til Tyskland, tror jeg alle har vært klar over at dette måtte melde seg før eller siden. Jeg vil gjerne si at slik som jeg ser det, er det et prinsippvedtak vi står overfor, og jeg vil nødvendig legge noen vekt på dette tallet 2. Jeg tror det er bare dumt å kaste ut et tall på 2 og å skape det inntrykk at det gjelder bare en sølle major og en sølle orlogskaptein. Jeg tror det er like godt å si det som det er, at dette betyr at vi nå får et tysk element på Kolsås – presentere det ganske nøkternt og kaldt som det det er, uten å forsøke å bagatellisere det.

Som jeg selv ser på det, må jeg si at jeg tror der er sterke militære grunner for en slik løsning, og jeg tror at vi like godt først som sist bør se den kjensgjerning i øynene at dette må komme. Jeg må derfor i likhet med formannen si at dette får vi gjøre, men da på den måte som også formannen nevnte, at saken legges frem for Stortinget når den er ferdig til det.

Hegna: Jeg er enig i at det som man her kommer til å stå overfor, er et prinsippvedtak. Jeg vet ikke om det var tanken at man skulle gjøre det prinsippvedtaket i dag. Det er jeg ikke beredt til. Før jeg tar standpunkt til et slikt prinsippvedtak, vil jeg gjerne få konferere med min gruppe. Jeg synes det er riktig at man samrår seg om hvordan man best skal håndtere et slikt spørsmål.

Wikborg: Prinsippvedtaket fattet vi vel i virkeligheten den gang vi gikk med på at Tyskland skulle komme inn i NATO. Det som her foreligger, er bare en konsekvens som vi den gang forutså. Jeg er helt enig med hr. Langhelle i at vi narrer oss selv, hvis vi tror at det blir med de 2. Men også det er en konsekvens som vi må ta, hvis vi vil stå i et forsvarssamarbeid med Tyskland, og det er vel avgjørende forsvarsgrunner for at vi det skal gjøre. Så vidt jeg kan skjønne, er dette bare en uunngåelig konsekvens av et vedtak som Stortinget i sin tid fattet med overveldende majoritet.

Jeg vil gjerne komme litt inn på det som først ble hengt ut som agnet for oss – om jeg må bruke det uttrykk – nemlig dette med Raufoss og Kongsberg. Det var jo klokt å begynne med det behageligste! Jeg tenkte på om vi i forbindelse med et eventuelt samarbeid om NASTY kunne friste tyskerne med at man kunne installere tyske dieselmotorer i de båtene, slik at vi kunne bygge båtene, men med tyske motorer. For det er jo rimelig at tyskerne, som har like gode dieselmotorer som englenderne, gjerne vil levere dem selv.

Det annet jeg ville spørre om, var: Er det noen mulighet for at Raufoss og Kongsberg kan komme inn i den helt hypermoderne våpenfabrikasjon – fabrikasjon

av deler til raketter og den slags – slik at vi kan være med på oppbyggingen av den del av vårt nye forsvar?

Henrik Svensen: I forbindelse med det hr. Wikborg antydte, om man kunne friste tyskerne med installasjon av tyske motorer i NASTY, vil jeg si at det er kanskje ikke så helt enkelt. For det er ikke bare spørsmål om gode motorer, men det er også spørsmål om motorer som *passer* i NASTY-skroget, og etter alle de opplysninger som foreligger hittil, er de engelske Napier Deltic-motorene de eneste som passer for NASTY-skroget. Det er i virkeligheten bygget omkring denne Napier Deltic-motoren.

Når det gjelder Raufoss, vil det selvfølgelig være av meget stor betydning om Raufoss kan komme inn i den moderne våpenproduksjon. Jeg tror det er riktig å understreke det som forsvarsministeren sa om Raufoss' betydning. Forholdet er, så vidt jeg vet, at Raufoss i dag har meget nær 2 000 ansatte. Hele Vestre Toten kommune er helt ut avhengig av Raufoss' eksistens, og så vidt jeg vet er også flere av de omliggende kommuner meget sterkt avhengige av Raufoss. Jeg tror at virksomheten der oppe direkte og indirekte bringer over 70 pst. av skatteinntektene til Vestre Toten kommune. Og situasjonen for Raufoss er bekymringsfull, det nytter ikke å lukke øynene for det. Man gjør riktignok meget store anstrengelser for å bringe produksjonen over på sivilt grunnlag, men det vil ikke være tilstrekkelig. Det er nødvendig for Raufoss med militær produksjon, og der kommer også inn et beredskapshensyn, nemlig at vi ikke må komme i den situasjon at Raufoss ikke har den tilstrekkelige faglærte arbeidskraft dersom situasjonen skulle bli den at vi igjen må produsere vår egen ammunisjon. Og det er det, så vidt jeg skjønner, nærliggende fare for hvis den militære produksjon nå skal opphøre, hvilket den øyensynlig vil gjøre når den tyske ordre er effektivt ut på våren.

For øvrig vil jeg gjerne si at jeg for min del er helt ut enig med formannen og med hr. Langhelle, og for så vidt også med hr. Wikborg. Det er nok å minne om to meget velkjente fakta. Det ene er at vi har godtatt Tyskland som en likeverdig partner i NATO. «Likeverdig» er for øvrig et unødvendig ord i denne forbindelse, for det kan ikke tenkes noe annet enn likeverdige partnere i NATO. Det andre er at Vest-Tysklands bidrag er absolutt nødvendig for Vestens forsvar. Det forekommer meg at dette er to argumenter som er avgjørende for at vi er nødt til å avfinne oss med at Tyskland får den plass i fellesforsvaret som dets deltakelse tilsier. Jeg tror vi er nødt til å se i øynene at tyske offiserer i Norge må aksepteres.

John Lyng: Jeg forstår det slik at saken vil komme tilbake og bli forelagt Stortinget på helt ordinær måte. Jeg går ut fra at det også er anledning til allerede nå å konferere med gruppene om denne saken og drøfte den forberedende i gruppene. Bortsett fra det har jeg ikke noe å si. Hvilket standpunkt man eventuelt bør ta, får vi jo da eventuelt komme tilbake til når saken kommer opp for Stortinget.

Statsråd Handal: Når det gjelder spørsmålet om tidspunktet for foreleggelse for Stortinget, er det i øyeblikket vanskelig å si noe om. Det er avhengig av når

SACEUR's forslag er endelig vedtatt av de forskjellige NATO-myndigheter og går som anbefaling til Regjeringen. Vi håper å få det fremlagt henimot jul eller i all fall like over nyttår, for hvis denne kommando skal opprettes 1. april, er det naturligvis nødvendig å ha klarert saken på vanlig måte.

Som jeg sa, er vi kjent med at der overfor SACEUR er fremmet et tysk forslag om en felleskommando i Sentralkommandoen, omfattende Danmark, Tyskland og de forskjellige forsvarsenheter for øvrig innen Sentralkommandoen. Det vil i tilfelle ha vidtgående konsekvenser for Norge med hensyn til hvor vi skal havne kommandomessig, om vi kommer til fortsatt å være under SACEUR, eller om vi kommer til SACLANT, eller hva som da måtte komme til å skje. Vi i all fall er kjent med at der ikke er noen stemning for det tyske forslaget som i dag ligger hos SACEUR, og der er ikke noen stemning for det hos Nordkommandoen. Og vi håper jo at den stemning må være ved, for vi mener det ville ha en ytterst uheldig virkning om en slik tilslutning til Sentralkommandoen skulle bli resultatet.

Vi kommer til å forelegge saken på vanlig måte for Stortinget. Jeg tror neppe det kan bli før jul, men det må bli straks over nyttår. Først da vet vi om det blir aktuelt med tyske offiserer på Kolsås. Blir ikke dette forslaget som jeg har basert hele tankegangen på, vedtatt, faller spørsmålet bort i denne omgang.

Med hensyn til ønskeligheten av å orientere gruppene kan jeg ikke gi noe råd. Jeg vil bare peke på at det som *jeg* ønsker her, er å legge saken fram nå, for å få en reaksjon, slik at jeg kunne ha noen peiling på hvordan stemningen var, når jeg nå skal møte Dr. Rust i neste uke.

Fung. formann: Men forsvarsministeren rår altså ikkje frå at gruppene blir orientert?

Statsråd Handal: Nei, det gjør jeg ikke. Det får man avgjøre selv.

Hegna: Det var til hr. Wikborgs uttalelse om at prinsippvedtaket var fattet allerede den gang man vedtok ikke å motsette seg – som vel formuleringen var – at Tyskland ble medlem av NATO. Jeg forstår godt hva hr. Wikborg mener, og kan for så vidt si at det er mye i det. Men jeg vil samtidig påpeke at hvis jeg ikke erindrer feil, ble det jo nettopp poengtert under behandlingen av saken den gang at den avgjørelse man da sto overfor, ikke innebar en slik konsekvens som den vi her drøfter, men at man tvert imot når et slikt spørsmål måtte komme opp, ville stå helt fritt.

Langhelle: Det det kan være tale om her i dag, er jo mer eller mindre personlige reaksjoner, og noen har for så vidt allerede sagt at de vil vente med sin reaksjon til senere. Personlig har jeg altså reagert, og naturligvis står jeg ved min reaksjon.

Når det gjelder spørsmålet om å orientere gruppene, er det én ting jeg tenker på, som vi kanskje bør overveie. Jeg ville anse det for lite heldig om denne saken nå kom fram til offentlig debatt. Vi har hatt nok av dementier når det gjelder påstanden

om at det skal bli et tysk element på Kolsås, og jeg antar at om man skulle få et nytt dementi av den påstanden, med det som vi nå vet, ville det være lite heldig. Å få en offentlig debatt på et tidspunkt da Regjeringen ennå ikke har tatt standpunkt til spørsmålet, da vi ennå ikke vet med hundre prosent sikkerhet om saken vil bli aktuell, og da Regjeringen av den grunn må holde seg absolutt passiv i en slik debatt, og vi som eventuelt vil akseptere en slik løsning også må holde oss passive, vil naturligvis på mange måter være en svært lite heldig situasjon. Dette er bare et moment som jeg vil bringe fram til overveielse når vi diskuterer hvor langt vi bør bringe saken på det nåværende stadium.

Fung. formann: Hr. Wikborg nemnde spørsmålet om å bruke tyske motorar i NASTY. Der er eg samd i det hr. Svensen har sagt. Eg har hatt ein viss kontakt med den fabrikk i Mandal som lager NASTY, og mitt bestemte inntrykk er at det er eit nokså godt samarbeid mellom denne fabrikk og den engelske fabrikk som lager motorane. Dersom dette samarbeidet skal kome til opphald, trur eg nok det kan bli vanskeleg. Samarbeidet mellom den norske og den engelske fabrikk har nok også hatt noko å seie for at fabrikk i Mandal gjekk med på å levere NASTY så pass billig som han gjorde til den norske marinen, for dei rekna vel med at dei seinare skulle få levere til Tyskland, og då strekte truleg engelskmennene seg for at dei også kunne bli med i leveransen til Tyskland. Så eg trur nok det ikkje er så aktuelt å slå frampå om tyske motorar.

Statsråd Handal: Når det gjelder dette med NASTY-skjelett omkring en tysk dieselmotor, vil jeg si at det ikke har noen aktualitet. Som hr. Svensen også pekte på, er den tyske dieselmotor meget større og krever en helt annen plass, slik at det må en helt annen konstruksjon til. Man har den tyske MTB omkring Mercedes dieselmotor, men den koster, så vidt det er blitt meg fortalt, omkring 15 millioner, og det er en vesentlig annen pris, og den er større og tyngre og har heller ikke den samme fart. Jeg tror det er nettopp konstruksjonen omkring den engelske dieselmotoren som har skapt et heldig resultat i det hele.

Når det gjelder spørsmålet om fabrikasjon av deler til raketter, vil jeg peke på at det arbeides med å skape et NATO-forsyningsorgan hvor man etter hvert kan få produksjonslinjer, men det er ikke kommet så langt ennå at man kan si hvilken innflytelse det vil ha på vår produksjon. Ellers er det jo klart at man fra norsk side også søker å finne fram til de veier som er mulige.

La meg til slutt si at Regjeringen i og for seg er innforstått med at jeg, dersom spørsmålet kommer opp med Dr. Rust, har adgang til å si at den norske regjering på dette tidspunkt ikke har noe imot det, om det eventuelt blir spørsmål om tysk representasjon på Kolsås hvis den forsvarsorganisasjonsplan som jeg har nevnt, blir gjennomført – man legger vesentlig vekt på det. Men som jeg også har sagt i Regjeringen: Saken vil komme på vanlig måte til Stortinget i forbindelse med en forklaring om den omorganisering som vil finne sted for Nordkommando-området.

Lyng: Jeg vil bare for å ha dette klart, si noen ganske få ord i tilknytning til det hr. Langhelle sa, og også det siste forsvarsministeren var inne på nå. Jeg er selvfølgelig enig i at det har svært liten hensikt at denne sak blir tatt opp til noen offentlig debatt så lenge den befinner seg på et rent hypotetisk stadium, og for så vidt kan jeg godt trekke den konsekvens av det, at det kanskje heller ikke har noen svært stor hensikt å orientere videre våre kolleger i de forskjellige grupper så lenge den er på et helt hypotetisk stadium. Men er ikke saken for så vidt kommet så langt og ligger så pass i luften allerede nå, at det er fare for at den vil komme opp til offentlig debatt allikevel, uansett hva vi gjør videre? Kan man egentlig ha noen illusjoner om at dette skal kunne holdes «luft-tett» i mange måneder?

Hegna: Det har allerede stått i avisene at i forbindelse med Rusts besøk vil dette spørsmålet bli reist, men det er altså da å oppfatte som et upålitelig rykte.

Statsråd Handal: Ja, som et upålitelig rykte fra Bonn.

Wikborg: Kommer vi til å få debatten om utenriksministerens redegjørelse mens Dr. Rust er her? Vi får utenriksministerens redegjørelse i begynnelsen av uken, så vidt jeg skjønner tirsdag.

Utenriksminister Lange: Ja, det var meningen, etter konferanse med den fungerende president, at jeg skulle gi redegjørelsen tirsdag, og så gav jeg ham valget mellom debatt torsdag i samme uke eller den etterfølgende mandag. Når jeg ikke har større valgmuligheter, er det fordi utenriksminister Rapacki kommer allerede tirsdag, og jeg fredag skal holde et foredrag i Trondheim på FN-dagen. Men Dr. Rusts besøk vil være ferdig før noen av disse datoene her – det vil si, hvis det skulle bli debatt torsdag, vil han vel ennå være i landet.

Statsråd Handal: Han kommer onsdag.

Utenriksminister Lange: Men jeg hadde ikke tenkt å komme inn på disse problemene i min redegjørelse.

Wikborg: Nei, men det er andre som kan gjøre det, og da ville det vel være best å ta debatten mandag den 27.

Statsråd Handal: Den 27. er han avreist fra landet igjen.

Wikborg: Får jeg bare si til hr. Hegna at jeg husker ikke så nøye hvordan det foregikk under debatten om Tysklands tilslutning til NATO. Men én ting er at man under en debatt sier at det og det spørsmål har ennå ikke meldt seg, og at man vil stå fritt; i virkeligheten bindes man av det vedtaket som da ble fattet, det kommer man nok ikke forbi.

Hegna: Begynnelsen av min bemerkning knyttet seg til det forholdet, men det er allikevel ikke uten betydning for Stortingets behandling av spørsmålet nå, det som ble uttalt den gang.

Fung. formann: Vi har ikkje fått noka endeleg løysing på spørsmålet om gruppene skal orienterast eller ikkje. Forsvarsministeren hadde ikkje noko imot det. Det er kanskje då ei rimeleg løysing at gruppeformennene saman snakkar litt om det, slik at det i alle fall kan bli same framgangsmåten i alle gruppene.

Då kan vi vel rekne oss for ferdige med denne saka, og eg gjev då ordet til utanriksministeren, som vil gje ei *utanrikspolitisk orientering*.

Utenriksminister Lange: Jeg har skreppa full, jeg. Jeg tror jeg må be om å få et nytt møte i komiteen neste torsdag for å bli ferdig med de ting jeg gjerne vil få drøftet her. Hvis da debatten blir først den etterfølgende mandag, skulle det la seg passe inn.

Jeg vil gjerne for det første gi en orientering om hvordan situasjonen nå ligger an i Midt-Østen. Jeg orienterte jo komiteen her tidlig i sommer og i høst om utviklingen av den situasjon. Så vil jeg gjerne si litt om situasjonen i Taiwan-stredet og hvilken befatning den norske delegasjon og den norske regjering har hatt med denne situasjon. Dernest vil jeg gjerne komme inn på situasjonen omkring nedrustningsproblemene, særlig i FN's Generalforsamling. Videre er det hva som er skjedd i fiskerigrensespørsmålet, dels utenfor og dels i FN's Generalforsamling. Endelig har jeg hele Kypros-situasjonen og NATO's behandling av den, og til slutt utenriksminister Rapacki's besøk og de diskusjoner vi skal ha med ham. Det er ikke tale om å rekke alt det mellom kl. 11 og kl. 12 og jeg hører formannen sier at vi bør være ferdige til kl. 12.

Jeg får da begynne med Midt-Østen-situasjonen. Sist jeg var her i komiteen, var jo etter avslutningen av den ekstraordinære Generalforsamling, og på det tidspunkt befant Generalsekretær Hammarskjöld seg i Midt-Østen-området, for på bakgrunn av den fullmakt han hadde fått gjennom den enstemmige resolusjon på Generalforsamlingen, å føre forhandlinger med de arabiske lands regjeringer og også med Israel om gjennomføringen av denne resolusjonen, som jo inneholdt 3 hovedpunkter: For det første en erklæring fra samtlige land i området om at de påtok seg forpliktelsene til ikke-innblanding og ikke-angrep innbyrdes. For det annet at det på grunnlag av at det ble opprettet en FN-tilstedeværelse i området, skulle skapes forutsetninger for at de amerikanske troppene kunne trekkes ut av Libanon og de britiske troppene ut av Jordan. For det tredje et punkt om samarbeid mellom landene i området med sikte på en raskere økonomisk utvikling.

Generalsekretæren hadde av den ekstraordinære generalforsamling fått pålegg om innen 30. september å avgi sin første rapport om resultatet av sine forhandlinger og om de praktiske arrangementer som han kom til enighet om med regjeringene i området. En slik rapport ble fremlagt, datert 29. september, og distribuert den 30.

I denne rapporten gjennomgår Generalsekretæren først resolusjonen og presiserer hvordan hans forståelse av denne resolusjon er, og behandler deretter de praktiske arrangementer som FN bør kunne gjøre i området, og særlig de praktiske arrangementer i forholdet til Jordan.

Alt under den ekstraordinære sesjon hadde Jordans representant gjort det klart at Jordans regjering ikke ville akseptere stasjoner hverken av en FN-styrke etter mønster av Gaza-styrken eller av en observatørgruppe etter mønster av observatørgruppen i Libanon. Generalsekretæren hadde selv ikke hatt planer om slike arrangementer, og aksepterte derfor den jordanske regjeringens holdning. Konsultasjonene i Jordan ble da begrenset til for det første samarbeidet og forholdet mellom araberstatene, som de hadde forpliktet seg til i resolusjonen, og for det annet hvilken form for FN-tilstedeværelse som kunne tenkes når det ikke skulle være en FN-styrke og ikke en observatør-gruppe.

Det resultat Generalsekretæren kom fram til, var da – og det ble akseptert fra den jordanske regjeringens side – at det skulle opprettes en FN-representantstilling utstyrt med det nødvendige sivile personale, hvis oppgave først og fremst skulle være i området å overvåke at landene virkelig oppfylte de forpliktelser som de hadde påtatt seg til ikke-angrep og ikke-innblanding og til samarbeid. Den jordanske regjering gikk med på at denne FN-representanten i området skulle ha sitt sete i Jordans hovedstad Amman, og det var allerede på det tidspunkt da rapporten ble lagt fram 30. september, sendt en FN-representant for å forberede den endelige ordning, for å undersøke hvor stort personale det ville trenge, og lignende spørsmål. Det er den italienske lederen for FN's Europaavdeling i Genève som har fått dette oppdraget, men det indiserer ikke at han vil bli den endelige FN-representant i Midt-Østen.

Det neste spørsmål som meldte seg, var da en liaison mellom hovedkvarteret og denne representasjon i Amman. Ved forhandlinger med regjeringen i Den forente arabiske republikk og med regjeringen i Libanon ble det så oppnådd enighet om at det skulle være en liaisongruppe i Damaskus og en i Beirut for denne representasjon. Under forhandlingene hevdet regjeringen i Jordan at for at en FN-representasjon skulle ha sin fulle verdi, burde det være lignende representanter som de aksepterte for sitt vedkommende, også i Bagdad og i Cairo, men hverken regjeringen i Bagdad eller regjeringen i Den forente arabiske republikk i Cairo aksepterte at det var noe grunnlag for å stasjonere faste FN-representanter i deres hovedsteder. Derimot fant man da fram til den løsning at det ved FN's hovedkvarter skulle opprettes en stilling som FN's reisende representant i de øvrige midt-øst-hovedsteder, som skal ha sitt standkvarter i New York, men skal ha fri adgang til å reise både til Bagdad, til Cairo og til de andre arabiske hovedsteder, og for så vidt også til Israel.

Spørsmålet om adgang til å komme og føre forhandlinger er ikke blitt reist overfor Libanon, som er i en særstilling på grunn av observatørgruppen, og heller ikke overfor Saudi-Arabia, som ikke har vist noen aktivitet i hele denne situasjon.

Resultatet blir for så vidt at for Jordans vedkommende blir det opprettet en slik fast representasjon på stedet med liaison over Damaskus og Beirut, og at det blir

en representant for hele området, en sivil diplomatisk representant ved hovedkvarteret, med adgang til å reise til Cairo og til Bagdad etter som han finner behov for det.

Hvor det gjelder Libanon, er det resultat forhandlingene har ført til, at observatørgruppen for en kortere overgangsperiode blir bygget opp til et betydelig større antall enn hittil. En konsekvens av det har vært at vi fikk henvendelse om en ytterligere gruppe på 25 offiserer, men nå av lavere grader enn før. Det er Generalsekretærens og den libanesiske presidents vurdering at det vil være behov for å ha denne observatørgruppen, som bygges opp nå med et teoretisk mål på 1 000 mann, men som vel kommer til å stoppe i praksis på 600-700, i landet til utgangen av dette året, kanskje et lite stykke inn på nyåret, men at det til den tid skal være oppnådd tilstrekkelig politisk stabilitet til at hele gruppen kan trekkes tilbake. Om det vil slå til, vil jo vise seg.

I hvert fall har den amerikanske regjering trukket den konsekvens av de arrangementer som det ble enighet om mellom Generalsekretæren og president Chehab, at den avgav en erklæring alt samtidig med Generalsekretærens rapport om at den ville begynne tilbaketrekkingen med det samme, og at den håpet å være ferdig med tilbaketrekkingen ved utgangen av oktober, forutsatt at forholdene i landet gjorde det forsvarlig. Denne erklæringen er så forsterket med en ny erklæring som de har avgitt 9. oktober, og som sier at de nå regner med at hvis det ikke skjer helt uventede ting, vil de amerikanske styrker være trukket ut av Libanon ved utgangen av måneden.

Hvor det gjelder Jordan og tilbaketrekkingsspørsmålet der, ligger det ikke fullt så klart an. Den britiske regjering i forståelse med den jordanske har nølt med å gi noe helt bindende tilsagn om tidspunktet for avslutningen av denne tilbaketrekkingssoperasjon. Det skulle være noenlunde visshet for at forpliktelsene som Den forente arabiske republikk hadde påtatt seg – til å dempe propagandaen rettet mot Jordan, og til å avholde seg fra uvennlige handlinger som blokade av flyforbindelsene og olje-embargoen, som for resten opprettholdes både av Den forente arabiske republikk og av Irak – ville bli gjennomført samtidig med at troppene skulle trekke seg tilbake. Derfor var denne erklæring i bilaget til Generalsekretærens rapport ikke så absolutt forpliktende, den satte ikke noen bestemt dato for begynnelsen av tilbaketrekkingen og heller ikke for avslutningen av tilbaketrekkingen.

Siden er det avgitt en ny erklæring fra britisk side, som sier at tilbaketrekkingen vil begynne 20. oktober etter avtale mellom den jordanske og den britiske regjering, og at den vil bli fullført i løpet av en periode som ikke vil overstige det tidsrom som kreves for å treffe de nødvendige arrangementer for flytting av våpenlager og utstyr.

Bakgrunnen for denne vagheten der var at det var usikkerhet om tilbaketrekkingen måtte foregå sjøveien over Akaba eller om det kunne bli enighet med Den forente arabiske republikk om å foreta tilbaketrekkingen luftveien over Damaskus. Det forlød de siste dagene jeg var i New York, at man nærmet seg raskt enighet om en tilbaketrekking over Damaskus. Det vil da muliggjøre at de britiske

troppene er ute av Jordan samtidig med at de amerikanske troppene er ute av Libanon. Det vil også bety at blokaden av luftforbindelsene til Jordan i realiteten blir brutt, i og med at de britiske tropper får adgang til å fly ut over en flyplass i Den forente arabiske republikk.

Jeg hadde en samtale med Dr. Fawzi, utenriksministeren i Den forente arabiske republikk, den siste dagen jeg var i New York, og han hadde da godt håp om at det skulle lykkes å nå til enighet med britene om tilbaketrekkingen. Det som de ikke kunne gå med på, var at opphevelse av blokaden og olje-embargoen så å si ble satt som en betingelse som skulle være oppfylt før uttrekkingen av troppene. Jeg tror man har funnet fram til et kompromiss på grunnlag av samtidighet mellom de to ting.

Den sovjetiske utenriksminister Gromyko forsøkte 3. oktober, altså noen få dager etter at rapporten fra Generalsekretæren var lagt fram, å skape vanskeligheter for gjennomføringen av disse arrangementer, ved å rette et voldsomt angrep på Storbritannia og De Forente Stater, fordi de ikke allerede hadde trukket troppene ut, – og det var alvorligere – ved å rette angrep på Generalsekretæren for hans tolkning av resolusjonen og for den måte hvorpå han hadde ført sine forhandlinger i Mellom-Østen. Hensikten med det innlegget fra Gromyko var dobbelt: For det første at Sovjet-Samveldet igjen skulle stå som arabernes store beskytter. For det annet ved å angripe Generalsekretæren å svekke først og fremst Dr. Fawzis posisjon. Det er helt på det rene at Dr. Fawzi i Den forente arabiske republikk er den mest vest-orienterte og den som er mest opptatt av å få et godt forhold og et samarbeidsforhold til Vesten, men ved å angripe resultatet av de forhandlinger han hadde ført med Hammarskjöld håpet Gromyko å svekke hans stilling både i Den forente arabiske republikk selv og i den arabiske verden i det hele. De to ting mislyktes begge. Gromyko ble stående ganske alene, det var ikke én av de arabiske delegasjoner som tok ordet til støtte for hans synspunkt.

Det er tredje gang i løpet av det siste året at russerne har spillet så klosset i Midt-Østen: Første gang var da de forsøkte å blåse opp den såkalte Syria-krise til en svær affære, og ikke fikk støtte i den arabiske verden. Annen gang var under den ekstraordinære sesjon, da de gjorde samme manøver som nå med samme negative resultat. Og så gjør de det enda en tredje gang. Man kan fristes til å si det er godt at de er så pass klosset som de er en gang i mellom.

Mer tror jeg ikke det for øyeblikket er å si om Midt-Østen-situasjonen, bortsett fra at jeg kanskje skal føye til at hvor det gjelder det som kanskje for fremtiden er det mest løfterike – denne enighet mellom araberne om å skape en økonomisk utbyggingsorganisasjon – har regjeringene i området for så vidt bekreftet sin vilje til å lage en OEEC for Midt-Østen. Men det ble klarlagt under Hammarskjölds besøk at den som der blir den største bidragsyter i området – nemlig Irak med oljemilliardene – ikke er klar til å begynne å spytte i bøssa ennå på et års tid, så en må regne med at det vil gå et år til en langsom oppstartning av hele organisasjonen, og at egentlige operasjoner med disponering av større beløp ikke kan komme i gang før tidligst om et års tid. Men da er det også meningen – og de har vært i kontakt med den internasjonale banken – at den internasjonale banken

skal springe inn. Det har også vært tale om at den amerikanske regjering, enten direkte eller sannsynligvis heller gjennom den internasjonale banken, vil tre til med økonomisk støtte. Det har vært nevnt et beløp på 100 millioner dollars fra amerikansk side.

Grunnen til at regjeringen i Irak vil ha dette årets respitt, er at den ser det slik at den må bruke av disse oljemillionene nå dette første året direkte til nasjonale formål, sånn at folket i Irak virkelig merker forskjell mellom det gamle regime og det nye regime.

Formannen: Er det nokon merknader eller spørsmål?

Henrik Svensen: Jeg skal få lov å komme med et lite spørsmål til utenriksministeren. Regner utenriksministeren det som har skjedd i Libanon i det aller siste, som helt uventede ting, som kan få innflytelse på USA's beslutning om å trekke seg ut innen utgangen av oktober?

Utenriksminister Lange: Jeg tror ikke at det kom så helt uventet. Man var forberedt på overgangsvanskeligheter, særlig på grunn av fanatismen hos Chamoun's tilhengere. Det som er skjedd siste døgn, at man har oppnådd enighet om en ekspedisjonsregjering som er paritetisk sammensatt med to fra hver av de religiøse leirene, skulle tyde på at nå er de verste vanskeligheter overvunnet, og at det går mot en normalisering av forholdene i landet. I hvert fall er det ingen ting som tyder på at den amerikanske timeplan for tilbaketrekking er blitt forrykket.

Formannen: Så er det neste sak i skreppa.

Utenriksminister Lange: Neste sak i skreppa er *situasjonen i det fjerne Østen*. Der skulle det vel ikke være nødvendig å gi noen bred redegjørelse. Det kommer jeg til å måtte gjøre til en viss grad i redegjørelsen i Stortinget. Men det som vel kan ha interesse her, er at jeg forteller litt jeg ikke kan fortelle i Stortinget, om vår befatning med hele situasjonen.

Der var jo forholdet det at da vi kom sammen til Generalforsamlingen, var det på alle hold ganske stor engstelse og nervøsitet for hva denne konflikten om øygruppen Quemoy og Matsu kunne føre til. Det skyldtes at utenriksminister Dulles nokså tidlig etter at fastlandskineserne den 23. august var begynt sitt bombardement, hadde gitt en tolkning av de amerikanske forpliktelsene under den amerikansk-nasjonal-kinesiske forsvarspakt, som tydet på at De Forente Stater var klar til virkelig å gå til krig om nødvendig for at Chiang Kai-shek skulle kunne holde disse øyene Quemoy og Matsu. Det førte til advarsler og protester fra amerikansk offentlighet, og det førte til at alle USA's NATO-allierte, tror jeg, i en eller annen form rettet henvendelse til amerikanerne og sa: Dere må ikke finne på å risikere en storkrig for disse øygruppenes skyld, som ligger kloss oppe i havnebyer på det kinesiske fastland, og som naturlig hører til fastlands-China. – Vi gjorde for vår del

en henvendelse fra den faste delegasjon i New York til den amerikanske faste delegasjon samme dag som jeg kom til New York i samme retning.

Så fikk vi noen få dager etterpå en henvendelse fra den kinesiske regjering, som understreket meget sterkt alvoret i situasjonen i Formosa-stredet og så å si oppfordret den norske regjering til å være oppmerksom på hvor farlig et spill det var som foregikk der. Det var ellers et propagandadokument, som ga uttrykk for det kinesiske standpunkt at dette var en borgerkrigsituasjon, det var bare nok en fase i den kinesiske borgerkrig. Det som skapte faren, var at De Forente Stater gjennom sitt allianseforhold til Nasjonalist-China blandet seg i indre kinesiske anliggender. Det hadde allikevel en undertone av urgency, som gjorde at vi fant det riktig i New York å ta kontakt med den amerikanske delegasjon først, for å bringe på det rene hvordan den ville stille seg til en meglingsaksjon, i de Forente Nasjoners regi for det tilfelle at ambassadørforhandlingene i Warszawa kjørte seg bommende fast.

Vi fikk da den reaksjon fra den amerikanske delegasjon først og siden bekreftet utenriksminister Dulles – de sendte øyeblikkelig henvendelsen videre til utenriksminister Dulles – at de ville med glede hilse en sånn meglingsaksjon og gjerne så at det ble Generalsekretæren som opptrådte som megler. De føyet til, på direkte spørsmål, at forutsetningene for megling var til stede. Dvs.: Våre standpunkter er ikke de endelige, de definitive, vi er åpne for forhandlinger.

Deretter gikk vi da til Generalsekretæren og forela spørsmålet for ham. Han erklærte seg etter noen betenkning villig til å stille seg til disposisjon på betingelse av at også den annen part, nemlig regjeringen i Peking, aksepterte ham som megler og erklærte at forutsetningene for megling var til stede. Etter det, ba vi gjennom Regjeringen her i Oslo om at det måtte bringes på det rene om den kinesiske regjering i Peking var villig til å akseptere en megling ved Generalsekretæren, og om den også kunne avgi erklæring om at betingelsene for megling for dens vedkommende var til stede.

Jeg utsatte det innlegget jeg skulle holde i generaldebatten en uke i håp om at jeg innen jeg talte, skulle ha en reaksjon fra Peking. Og jeg reiste før jeg holdt innlegget, til Washington for i en samtale med utenriksminister Dulles å få hel visshet for at han sto ved at han ønsket en megling, og – ikke mindre vesentlig – at betingelsene for megling var til stede. I denne samtalen la i virkeligheten utenriksminister Dulles fram hele den endringen i amerikansk politikk som han dagen etter kunngjorde på sin pressekonferanse.

Endringen besto i: For det første gikk han tilbake på den tolkningen han hadde gitt på et tidligere stadium, om at angrep på Quemoy og Matsu må ses som innledning til angrep på selve Taiwan, og at forpliktelsen til forsvar derfor gjelder også Quemoy og Matsu. For det annet sa han fra i denne pressekonferansen at han ikke anså Quemoy og Matsu for å være av noen militær verdi som springbrett for en aksjon fra Chiang Kai-sheks side mot fastlandet. Han sa det på denne måte, hvis jeg husker riktig, at den eneste situasjon hvor det kunne tenkes at Nasjonalist-China igjen kunne spille en rolle for utviklingen på fastlandet, var hvis det kom en situasjon à la Ungarn med virkelig folkeopprør mot det nåværende regime. Og på forespørsel fra en journalist føyet han så til at det var høyst hypotetisk om et sånt

eventuelt folkeopprør ville henvende seg akkurat til Chiang Kai-shek for å få hjelp. Det vil si at han i denne pressekonferansen avskrev tanken på en nasjonalistisk intervensjon på fastlandet, og i virkeligheten knesatte tanken på 2-China-politikken. Altså at Chiang Kai-shek får etablere seg på Taiwan, at han bør oppgi kystøyene, trekke seg militært ut av dem, og at Amerikas forpliktelse da innskrenker seg til hjelp for nasjonalistregjeringen til å holde seg på Taiwan.

Jeg fikk ikke, før jeg tok ordet i Generalforsamlingen, noen reaksjon fra Peking. Jeg hadde gjort et forsøk også på å få den sovjetiske utenriksminister til å støtte tanken om megling overfor Peking, men hadde møtt på blank avvisning fra ham under en samtale borte i New York. Derimot meddelte den sovjetiske ambassadør her dagen etter, altså praktisk talt samtidig med at jeg fikk blank avvisning fra den sovjetiske utenriksminister i New York, at hans regjering var sterkt interessert i at Norge var medvirkende til at det kom megling i stand på en eller annen måte. Hvordan en skal tolke det, er ikke så godt å si. Generalsekretærens tolkning var den at Sovjet-regjeringen holdt sine ambassadører bedre underrettet om sine egentlige hensikter enn den utenriksminister den for tiden har. Det var hans tolkning på grunnlag av inntrykk han hadde fått under sitt besøk i Moskva for en måned siden. Det får nå være som det være vil.

Vi besluttet oss allikevel for å lansere denne antydningen i innlegget, og den ble jo også støttet av en rekke talere av dem som gjensto i generaldebatten, først og fremst av de mindre både europeiske og asiatiske land, av Samveldelandene og av Mexico for Latin-Amerikas vedkommende.

Imidlertid var det noen dager senere en reaksjon fra regjeringen i Peking, som gikk ut på at så lenge regjeringen i Peking ikke fikk innta den plass i de Forente Nasjoner som den hadde krav på, kunne den ikke akseptere en megling ved Generalsekretæren. Men det ble føyet til at de gjerne ville holde forbindelsen med Norge om dette spørsmål. Og noen dager etterpå sa den kinesiske ambassadør i Moskva til ambassadør Oscar Gundersen under en samtale som de hadde, at man i Peking var fullt klar til å skjelne mellom situasjonen på kystøyene og situasjonen hvor det gjaldt selve Taiwan, altså at man var åpen for særforhandlinger om akkurat den akutte situasjon. Det ble også antydning – det var etter at den midlertidige stansen var proklamert – at hvis den amerikanske konvoiering opphørte, og hvis de amerikanske flåtestridskrefter holdt seg utenfor den nylig proklamerte 12 milsgrense, kunne det tenkes at oppholdet i bombardementet og i blokaden kunne forlenges. Den meddelelsen brakte vi øyeblikkelig videre til den amerikanske delegasjon i New York, som igjen sendte den videre til Washington, og det var dagen etter at Washington hadde fått denne beskjed fra oss, at Amerika tok sin beslutning om å stanse konvoiering av forsyningsfartøyer til Quemoy. Om det nødvendigvis var et propter hoc fordi om det var et post hoc, er det ikke mulig å vite, men at det kan ha hatt en viss innflytelse, tror jeg nok det er rimelig å regne med.

Vi var etter at vi hadde fått disse reaksjoner fra Peking igjen i kontakt med Generalsekretæren, og ble enige om at nå, i og med at den faktiske våpenhvile var etablert, var muligheten for å komme videre med Warszawa-forhandlingene

betydelig bedret, og at det derfor var all grunn til å forholde seg avventende. Hvis forhandlingene i Warszawa kjørte seg fast, og det igjen ble aktuelt med megling i en eller annen form, måtte man etter den reaksjon som var kommet fra Peking, sannsynligvis velge det alternativ, som jeg også hadde antydnet i mitt innlegg: en balansert mindre gruppe av stater som meglingsinstans.

Men nå vet vi ikke noen ting om hvorledes det går i Warszawa. De forhandlingene holdes fra amerikansk side usedvanlig hemmelige. Andre ting i denne sammenheng holdes ikke så hemmelige. De lot det lekke ut fra Washington da de hadde fått beskjednen fra oss om samtalen mellom ambassadør Gundersen og den kinesiske ambassadør i Moskva, hvilket ambassadør Gundersen naturlig nok er ytterst ulykkelig over, fordi han er redd for at det har ødelagt hans mulighet for videre fortrolig kontakt med kineserne i Moskva. Men det er av de ting en alltid må regne med når en har med et så stort apparat som det amerikanske utenriksdepartement å gjøre, at på en eller annen måte kan tingene lekke ut.

Dette er i grunnen det jeg kan gi av orientering om denne sak.

Formannen: Eg takkar for orienteringa, og eg synest det er all grunn til å gje utanriksministeren honnør for det initiativ han har teki i denne saka i FN.

Hegna: Et spørsmål: Kjenner utenriksministeren til om noe lignende som denne henvendelsen til den norske regjering er sendt andre regjeringer?

Utenriksminister Lange: Det ble sendt en henvendelse i form av et memorandum på 20 sider til en rekke regjeringer. Jeg vet ikke om vi har fått det, jeg har i all fall aldri sett det. Men den henvendelsen vi fikk, var meget kortere og meget mer inntrengende i tonen. Jeg tror det var en spesiell henvendelse til oss.

Formannen: Er det fleire som ber om ordet i samband med dette spørsmålet?
- Det er det ikkje. Då kan vi halda fram.

Utenriksminister Lange: Så var det situasjonen omkring *nedrustningen*. Der er jo forholdet at i selve FN har all forhandling om nedrustningen kjørt seg fast ved uenigheten om sammensetningen av forhandlingsmaskineriet, og Sovjet har nektet å medvirke i noen form til nedrustningsforhandlinger i nedrustningskommisjonen, som da heller ikke har vært sammenkalt. Dens mandat utløper nå under denne generalforsamling, uten at den noen gang har trådt i funksjon.

Men samtidig med at denne sak har vært kjørt absolutt fast innenfor FN, er det skjedd et gjennombrudd på ett punkt: der er ført forhandlinger på teknisk ekspertnivå om muligheten for å etablere kontroll med en stans i prøvene med kjernefysiske våpen, og disse ekspertforhandlinger i Genève har ført til et positivt resultat. De er blitt fulgt opp med enighet mellom de tre atommakter om at de skal møtes i Genève ved utgangen av denne måned for å føre politiske forhandlinger om en stans i prøvene. Videre har det hatt den konsekvens at det er blitt enighet mellom

de tre stormakter om å føre forhandlinger på ekspertnivå, også i Genève, om hvordan man kan tenke seg tiltak for gjensidig varsling til forebyggelse av overraskelsesangrep.

Fra FN's synspunkt må det fastholdes at nedrustningen er en FN-sak. I følge charteret er det et FN-ansvar å arbeide for internasjonalt kontrollert nedrustning. På den annen side må jo ikke FN, når et gjennombrudd skjer på delfelter og utenfor FN's regi, skape noen vanskeligheter eller legger noen hindringer i veien for at den begynnelse som der er gjort, kan føres videre til konkrete resultater.

Det var utgangspunktet for Generalsekretæren, da han ved åpningen av Generalforsamlingen la frem et memorandum om nedrustning, hvor han vel hevdet som hovedsynspunkt at det er all grunn til å gi sin velsignelse til det som er skjedd stormaktene imellom, men at man fra FN's side må hevde at hvis og når de blir enige om kontrollordninger, må disse kontrollordninger knyttes til de Forente Nasjoner, enten som et specialized agency eller som en avdeling under Generalsekretærens ansvar. Han lot det spørsmål stå åpent.

Det var i grunnen med utgangspunkt i det memorandum at vi så formet avsnittet om nedrustning i det norske innlegget i generaldebatten.

Da så generaldebatten sluttet, og det ble enighet i 1ste politiske komite om å begynne med nedrustningsspørsmålet, ble det fremlagt tre resolusjonsforslag: Det var et russisk om øyeblikkelig stans i bombep prøvene og med en rekke av de vanlige propagandaforslagene om reduksjon av budsjettene osv., videre et indisk, som samlet seg om øyeblikkelig stans i bombep prøvene, begge meget vage hvor det gjaldt kontrollspørsmålet, og så forelå det et amerikansk utkast, som var bygd over Generalsekretærens memorandum, men svært upresist og svært uforpliktende i enhver henseende.

Det fikk vi oss forelagt underhånden allerede på et tidspunkt da Amerika førte forhandlinger med de andre medlemslandene i Nedrustningskommisjonen underutvalg, altså Storbritannia, Frankrike og Canada, og vi begynte å arbeide med en gang, allerede mens forhandlingene mellom de fire foregikk, for å sette litt tenner i dette resolusjonsforslaget, og vi fikk inn praktisk talt alle de punktene som vi hadde tatt opp i vårt innlegg i generaldebatten, og fikk dem godkjent av amerikanerne og fikk dem godkjent av britene, foruten at vi hele tiden hadde full støtte fra kanadierne, som vi står i like nært og intimt samarbeidsforhold til nå etter regjeringsskiftet som vi gjorde før, hvor det gjelder utenrikspolitiske spørsmål. Resultatet er blitt en resolusjonstekst, som nå er lagt frem av i alt 17 land, og som for de viktigste avsnitts vedkommende er utarbeidet av den norske delegasjon.

Delegasjonen arbeider nå med å få styrket de avsnittene i resolusjonen som gjelder prøvestans, idet dette viser seg å være den viktigste anstøtssten for en rekke av de asiatiske land, og først og fremst India, idet de synes at disse avsnittene er for svakt utformet, slik utkastet nå foreligger. Jeg skal lese opp hvordan utformingen for øyeblikket er. – Etter en lang innledning heter det at Generalforsamlingen

«1. henstiller til partene i forhandlinger mellom stater som har foretatt prøver med kjernefysiske våpen at de snarest mulig bestreber seg på å nå

frem til enighet om opphør av prøve-ekspløsjoner under effektiv internasjonal kontroll.

2. henstiller til partene som deltar i disse forhandlinger at de ikke foretar ytterligere prøve-ekspløsjoner mens disse forhandlinger pågår.»

Det er de to punktene vi nå arbeider med å styrke. Man har funnet frem til en tentativ tekst som gjør dette mer forpliktende. Denne mer forpliktende utforming er for øyeblikket under vurdering i London og i Washington. Både den engelske og den amerikanske delegasjon har sagt seg enige i den, men de venter på en reaksjon fra hovedstedene. Det er altså et visst håp om at man kan styrke de to punktene og dermed få økt oppslutningen om resolusjonen.

At sovjetblokken stemmer mot, er på det rene, fordi den insisterer på en direkte oppfordring fra Generalforsamlingen til prøvestans uten å bringe inn kontrollproblemet i det hele tatt, og det er akkurat det punktet hvor vi ikke kan fire.

Formannen: Er det nokre merknader eller spørsmål i samband med dette? - Det ser ikkje ut til å vere det.

Utenriksminister Lange: Da kanskje jeg har tid til før kl. 12 å ta en sak til, og det er en tilleggsorientering om *utviklingen i fiskerigrensespørsmålet*.

Som komiteen vil huske, redegjorde jeg i et fellesmøte av utenrikskomiteen og fiskerikomiteen den 4. september om den tvist som var oppstått om Islands fiskerigrense. Situasjonen var den gang at Island fra 1. september hadde etablert en fiskerisone på 12 mil, hvor alt utenlandsk fiske var forbudt, og at vi hadde tilråd norske fiskefartøyer å respektere denne grense, og at tilsvarende råd var gitt av samtlige land som fisker ved Island, unntagen Storbritannia. Britene inntok en annen holdning. De ikke bare fastholdt at området mellom 4 og 12 mil fortsatt var å betrakte som fritt hav hvor britiske fiskere hadde full rett til å fiske, men de sendte dessuten britiske krigsskip for å beskytte sine fiskefartøyer mot oppbringelse og ga ordre til de britiske fiskefartøyene om å fiske i konvoi.

På sin side fastholdt de islandske myndigheter sin rett til å oppbringe de britiske fiskefartøyene, men de inntok den fornuftige holdning at de ikke ville innlate seg i kamp med de britiske krigsskip, og dette har ført til at enhver skyting mellom britiske marinefartøyer og islandske oppsynsskip har vært unngått. Men det har vært en del andre episoder, bl.a. endog forsøk fra britiske tråleres side på å renne i senk de små islandske oppsynsfartøyene. Det har selvfølgelig skapt en voldsom indignasjon i Island og økt de politisk uheldige virkninger av denne konflikten, økt oppslutningen om den kommunistiske fiskeriminister, som her har tatt ledelsen, og som utnytter dette rent nasjonale interessemoment for sine politiske formål.

De britiske krigsfartøyene har hittil uten å bruke skytevåpen greidd å hindre oppbringelse i alle tilfelle unntagen ett, og også i dette tilfelle, hvor et islandsk oppsynsskip greidde å oppbringe en britisk tråler, har Island siden frigitt denne. Det islendingene regner med, er at dette er en utholdenhetskamp, og at de har bedre nerver enn britene, og det har allerede vist seg at nå er det ikke lenger noen britisk tråler som fisker innenfor fiskerigrensen, fordi det ikke lønner seg. Nå vil

tilfeldigheten også at i år er det ikke noe videre fisk på bankene innenfor fiskerigrensen, fisket er meget bedre ute i Grønlandsstredet, men de britiske krigsskipene oppholder seg fremdeles innenfor 12-milsgrensen for å markere den britiske protestholdning.

Hvor det gjelder Færøyene, gjorde det færøyske Lagting alt den 6. juni vedtak om å følge Islands eksempel og utvide fiskerigrensen til 12 mil fra 1. september. Men det er jo den danske regjering som må foreta en sånn utvidelse for Færøyenes vedkommende, og den danske regjering tok det standpunkt at den ikke ville utvide ensidig på samme måte som Island, men søke ved forhandling å komme til en overenskomst med England om endring av den bestående dansk-britiske avtale om fiskerigrensen ved Færøyene, nemlig om en grense på 3 mil regnet fra rette grunnlinjer. Slike forhandlinger om endring av avtalen er også senere ført, men ennå ikke avsluttet.

Andre land i andre verdensdeler har i mellomtiden utvidet sine territorialgrenser for alle formål, altså ikke bare fiskerisonen. Alt i alt er situasjonen i dag at 14 stater hevder en territorialgrense på 12 mil, og ytterligere 10 stater har etablert en særlig fiskerigrense på 12 mil eller mer. Vi vet også at enda flere land står på spranget til å utvide.

Dette var bakgrunnen for behandlingen av saken i Generalforsamlingen, hvor islendingene tok den opp, og meget sterkt gikk inn for at Generalforsamlingen som sådan i sin nåværende sesjon skulle gjøre vedtak ved flertallsresolusjon om hva som burde være internasjonal regel for fiskerigrensens vedkommende – ikke for territorialgrensen, men for fiskerigrensen først og fremst. Det fikk de ingen støtte for fra noen andre. Det ble ikke ansett som praktisk å la Generalforsamlingen ved sin 6te juridiske komite ta den sak. Det hang bl.a. sammen med at man er på det rene med at et alminnelig flertallsvedtak av 6te komite ville ikke få gyldighet som Generalforsamlingsresolusjon, for det ville ikke oppnå 2/3 flertall i Generalforsamlingen, og det var jo ikke av noen bindende virkning. Det som de fleste land ønsker, er å oppnå enighet om en konvensjonstekst, som så kan inngås som bindende konvensjon av de land som ser seg i stand til det, og ellers være veiledende som gjeldende folkerett.

Vi for vårt vedkommende sa i vårt innlegg at vi håpet at Generalforsamlingen ville følge henstillingen fra konferansen i Genève om havets folkerett om at det skulle sammenkalles så snart som mulig på nyåret en ny konferanse om havets folkerett, men som skulle ha den begrensede oppgave å bli enig om territorial- og fiskerigrenseproblemene. Det samme standpunkt tok Danmark, det samme standpunkt tok Canada, og en rekke andre land som tok ordet i generaldebatten, gikk inn for det samme. Vi var dessuten underhånden i kontakt med den amerikanske og med den britiske delegasjon, som også var enige i at man burde søke å få vedtak av Generalforsamlingen om en ny konferanse i 1959.

Men det som det var uenighet om, var tidspunktet. Nå ligger det rent teknisk slik an at hvis en sådan konferanse skal holdes i Genève – og det er det naturlige sted – kan ikke sekretariatet makte å holde den på noe annet tidspunkt enn enten slik at den starter i slutten av februar eller en gang i juli neste år. Vi har da gått inn for

at den skulle starte i slutten av februar, men britene og amerikanerne har holdt, og holder fremdeles, så vidt jeg vet, på at det vil være bedre å ta den i juli måned, fordi man da vil ha bedre tid på seg til diplomatiske forhandlinger for å forberede enighet om en løsning, så selve konferansen ikke risikerer å bryte sammen igjen på det punkt, sådan som Genèvekonferansen gjorde. Det er enda ikke avgjort hvem som der kommer til å trekke det lengste strå.

Det arbeides underhånden på å forberede et vedtak av 6te komite og forsamlingen, og ekspedisjonssjef Stabell er for vårt vedkommende med i de underhåndsforhandlingene. Spørsmålet kommer sannsynligvis ikke opp til formell behandling i 6te komite før en gang i siste halvpart av november måned.

Det er i grunnen det jeg kan si til orientering om det som er skjedd. Jeg tror ikke jeg skal ta opp tiden her nå med å gå mer inn på spørsmålene. Jeg ser det slik at selv om det ikke blir spørsmål om å holde noen ny konferanse før juli 1959, må vi fastholde det standpunkt at vi for vårt vedkommende ikke foretar noe unilateralt før vi har sett om et slikt nytt forsøk kan føre frem til et resultat.

Formannen: Vil Island la seg representere på en slik konferanse?

Utenriksminister Lange: Ja, det vil det.

Wikborg: Jeg synes nok det er ganske sterke grunner for det engelske og det amerikanske ønske om å vente til juli. Situasjonen er kanskje litt for spent akkurat i øyeblikket, og det er kanskje bedre å la tiden forsøke å lege noen av sårene.

Utenriksminister Lange: Ja, det er meget som taler for det.

På den annen side er det jo da en stående risiko for at det i mellomtiden kan komme episoder mellom Storbritannia og Island som kan gjøre situasjonen enda mer spent, ihvertfall for de to lands vedkommende. Men jeg ser det i alle tilfelle slik at vi må ikke la spørsmålet om unilateral aksjon fra vår side avhenge av tidspunktet februar eller juli. Det viktigste er at vi må få gjort et nytt forsøk på å finne en løsning på global basis.

Henrik Svensen: Dessuten er jo forholdet at 14 pluss 10 stater allerede har utvidet sin sjøgrense, og jo lenger man venter med en ny konferanse i FN's regi, desto større risiko er det for at enda flere stater tar et slikt standpunkt, og desto mindre grunn er det til å vente et positivt resultat av en ny konferanse i FN's regi. Det skulle vel tilsi at denne konferanse bør komme i stand så snart som mulig.

Det er også det å si at det standpunkt som de 14 pluss 10 allerede har tatt, vil mer eller mindre festne seg.

Utenriksminister Lange: Jeg ser det litt annerledes. Det vi kan ha realistisk håp om å få som kompromissløsning er vel noe i retning av en 12 mils grense for fiskeriene og så et smalere territorialbelte, og det at det er stadig flere som krever 12 mil for fiskerigrensen, virker på britene, som er de steileste her når det gjelder å

holde på 3 mil for alle formål, slik at det kan hende at det i juli blir lettere enn på et tidligere tidspunkt å få britene med på en kompromissløsning etter de linjer vi har festet oss ved, altså det kanadiske forslag om å sette 12 mil som fiskerigrense og – om nødvendig – å gå ut til 6 mil for territorialfarvannet. Jeg tror det trenges en viss modningstid både for britenes og amerikanernes vedkommende for at de skal gå med på et kompromiss, som ihvertfall kan ha den virkning at landene ikke går til bredere belter enn 12 mil for fiskeriene og 6 mil for territorialfarvannene.

Wikborg: Jeg ba om ordet for å si nøyaktig det samme som utenriksministeren nå sa. Jeg ser det i motsetning til hr. Svensen som en fordel at flest mulig går inn for en 12 mils fiskerigrense. Jeg har selv sittet med i FN's juridiske komite da dette spørsmål ble debattert, og det ble for meg fullkommen klart at det er helt urealistisk å tenke seg at vi kan få noen generell oppslutning om noe mindre enn de 12 mil. Det er der det kommer til å havne, og jo flere det blir som slutter seg til det syn, jo lettere vil det bli å gjennomføre det.

Henrik Svensen: Det er vel noe mindre enn 12 mil vi sikter mot alle sammen. Vi sikter mot 12 mil for fiskeriformål og 6 mil for andre formål. Det er dog noe mindre enn generelt 12 mil.

Får jeg lov å spørre utenriksministeren – jeg burde ha festet meg ved det med en gang, men det gjorde jeg dessverre ikke: Er det 14 som har utvidet grensen for alle formål, eller 14 som bare har utvidet for fiskeriformål?

Utenriksminister Lange: 14 for alle formål, og 10 som altså skjelner mellom fiskeriformål og andre formål.

Henrik Svensen: Det vil jo si at risikoen for at vi driver mot 12 mil for alle formål er nokså stor – og blir større jo lenger man venter med en ny konferanse i FN's regi.

Utenriksminister Lange: Vårt standpunkt under disse underhåndsforhandlinger har hele tiden vært å presse på for februar, og det kommer det til fortsatt å være, men jeg ville bare si at det kan også anføres argumenter for å vente, og jeg tror ikke vi skal anse det som noen ulykke om vi må vente til juli.

Hareide: For oss som representerer havfiskeflåten her i landet, er det jo dystre spådommer at det skal ende med 12 mils fiskerigrense. Vi vet jo at landet er delt her. Det er en del som mener at de har fordel av 12 mil, men storparten, tror jeg i all fall, ser det slik at det vil være svært uheldig for utviklingen av våre fiskerier om vi skal ende på 12 mil.

Uheldigvis er vi en liten nasjon og har en svak røst, så de spådommer som er uttalt her, blir vel kanskje det endelige resultat. Men jeg ser det slik at vi må stritte mot så lenge det går an, og vi har noen sjanser.

Reinsnes: I motsetning til hr. Hareide er, som bekjent, vi i Nord-Norge av den oppfatning at en 12 mils grense vil være det mest fordelaktige for landet som helhet og særlig for oss i Nord-Norge. Men selvfølgelig er jeg enig i at vi bør gå forhandlingsveien, og derfor er vi naturligvis også interessert i at det blir forhandlinger i februar, og at vi ikke må vente så lenge som til juli.

Formannen: Det er så godt at dei er samde om noko.

Hareide: Jeg vil bare replisere til hr. Reinsnes at Nord-Norge blir ikke stort mer fri trålerplagen med 12 mil enn med 4 mil.

Formannen: Så må vi vere budde på at det blir nytt møte neste torsdag, men etter ny innkalling.

Møtet hevet kl. 12.10.